

Egyetemtörténeti séta Szegeden – a szegedi felsőoktatás kultikus helyei

A Szegedi Tudományegyetem története Trianon után, annak következményeként kezdődik. A nagy múltú kolozsvári egyetem a trianoni békediktátum után Szegedre menekült, 1921-től ebben a városban folytatta tevékenységét. Azóta joggal tarthatjuk Szegedet egyetemi városnak. A kolozsvári egyetem Szegedre költözése nem egyszerű áthelyezés, hanem menekülés volt, erről így beszél Mihály Illés: „Tévhit, hogy Kolozsvárról helyezték ide, hiszen senki nem helyezte, hanem menekült az intézmény. A trianoni döntés után a magyar származású egyetemi tanároknak ugyanis román zászló előtt, a Bibliára tett kézzel hűségesküt kellett volna tenniük, hogy nagyszerű tudósokat nevelnek Nagy-Romániának. Ellenálltak, erre kiutasították őket az országból.”¹ Az intézmény Ferencz József Tudományegyetem néven folytatta működését Szegeden. amikor a második bécsi döntés után a Ferencz József Tudományegyetemet visszahelyezték Kolozsvárra. ekkor Szegeden jogilag új intézményt alapítottak Horthy Miklós Tudományegyetem néven, az „új” egyetem rektora Szent-Györgyi Albert lett.

Szentgyörgyi István: Egyetemalapítók (1. számú kép)

1. Kezdjük sétánkat a Dugonics téren!

¹ <https://szeged.hu/hirek/25964/negy-karral-menekult-szegedre-a-kolozsvari-egyetem>

A Szegeden otthonra talált egyetem első épülete a szám alatti volt, melyben 1921 óta található az egyetem rektori hivatala. **Dugonics tér 13.** A háromszintes épület a tér Tisza felőli oldalán áll, 1873-ban emelték, eredetileg is oktatási célokra: eredetileg a szegedi Főreáltanodának adott otthont. Az épület tetején a négy sarkon egy-egy kőoroszlán áll. Az 1879-es szegedi Nagyárvíz idején sokan ide menekültek a környező alacsonyabban fekvő épületekből az emelkedő víz elől. A reáliskola mellett itt működött a Somogyi Könyvtár, melyet maga az uralkodó, Ferenc József nyitott meg 1883. október 16-án, a Víz után újjáépített Szegeden tett látogatásakor. 1894-ben ide helyezték az ítélőtáblát. Az épület Kárász utca felőli, emeleti rektori sarokszobájában játszódtott le a költő József Attila és a kiváló nyelvész, Horger Antal beszélgetése, amely azután Születésnapomra című versnek köszönhetően bevonult a magyar irodalom történetébe.

A Dugonics tér 13. szám alatti épület (2. számú kép)

Az épület lépcsőjén az elegáns Szent-Györgyi Albert bronzszobra látható, amint lendületesen kilép hivatalából a **Dugonics térre**. Ő 1937-ben, szegedi egyetemi oktatóként-kutatóként nyerte el az orvosi-élettani Nobel-díjat. Előtte, az 1930-as évek elején a híres szegedi fűszerpaprikából sikerült izolálnia a C-vitamint az egyetem biokémiai intézetében. De nem állt meg itt kutatásaival, ezért is nyerhette el később a díjat. Kevesen tudják, hogy a tudós 1928-ban, 35 esztendőskorában Klebelsberg Kunó kultuszminiszter személyes hívására jött haza

Cambridge-ből, hogy azután Szegeden kinevezzék az orvosi vegytani intézet egyetemi tanárává.

Szentgyörgyi Albert lendületesen „lépő” szobra a Dugonics tér 13. épület lépcsőjén (3. számú kép)

Az Egyetemi Könyvtár ma már az Ady téren található, a Tanulmányi és Információs Központ épületében, az egyetemi főépület pedig az egyetem vezetésének és igazgatásának ad otthont.

A tér névadója a jeles tudós és piarista szerzetes, akinek szobra 1876 óta áll a téren – ez volt Szeged első köztéri szobra. A teret korábban gabonapiacként használták, Búza tér volt a neve, és átcammogott rajta a vasútállomás felé tartó villamos. Dugonics András kitűnő matematikus volt, de ő a magyar irodalomtörténet első regényének, az *Etelkának* a szerzője is. ennek egyik változatát ráadásul nem irodalmi nyelven, hanem szegedi *ő-ző* anyanyelvjárásban írta: visszavetítve így ezt a nyelvváltozatot a Honfoglalás korába, Szobrához érdekes szegedi anekdota kapcsolódik, mely a jeles szegedi néprajztudós, Bálint Sándor Szegedi Szótárában is megtalálható. Történt, hogy a szobrot az ítéltábla református elnöke nem állhatta szobája ablaka alatt, így – állítólag az éj leple alatt – áthelyeztette a tér túlsó oldalára, mai helyére. Amikor másnap a szegedi nép ezt észlelte, akkor terjedt el a mondás a városban: „*Möglépett, mint Dugonics.*”

Dugonics András szobra a nevét viselő téren (4. számú kép)

2. Sétáljunk át a tér túloldalára!

A tér Kárász utcával szemközi oldalán áll a **Dugonics tér 12. számú ház**, az egyetlen „Víz előtti” ház, mely története során a szegedi (egyetemi) sajtó fellegvára volt. Az egyetem Szegedre menekülése előtt itt ülésezett a Szegedi Napló szerkesztősége: ebbe a folyóiratba rendszeresen írt Móra Ferenc és Tömörkény István is. Itt indult el 1922-ben az Új Élet című folyóirat (székely egyetemisták és főiskolások lapjaként), de ez volt a későbbi Szegedi Egyetem című lap szerkesztőségének székhelye is. A két világháború között a Szeged folyóirat szerkesztősége is itt ülésezett – ebben jelent meg először József Attila Tiszta szívvel című verse, mely azután Horger Antallal való konfliktusához vezetett. De itt készült 1947-től a Tiszatáj című folyóirat, a rendszerváltozás előtti idők patinás ellenzéki orgánuma is. Az épület nemcsak folyóirat szerkesztőségeknek, hanem nyomdáknak is otthona volt: előbb a Szent Gellért Nyomda, majd a két világháború között a Szeged Városi Nyomda.

A Dugonics tér 12. számú ház (5. számú kép)

A tér közepén amfiteátrumszerűen kialakított szökőkút áll, melyet a szegedi Nagyrárvíz centenáriumára készítettek. A szökőkút karéját a Szegeden született Juhász Gyula Szonett Szegedhez című versének soraival díszítették, az idézet így kezdődik: „A magyar Alföld legszebb délibábja/te vagy, szülötte városom, Szeged.” Juhász Gyula – bár Szeged szülötte volt – a pesti egyetem bölcsészkarán végezte tanulmányait. A szökőkút a szegedi diákok legkedveltebb találkozó helye: „Találkozunk a Dugó téren!” – így köszönnek el egymástól.

3. Folytassuk a városnéző sétát a Tisza Lajos körúton!

A Lófara (Tisza Lajos krt. 54.) hosszú ideje a szegedi jogi kar épületének ad otthont. Az eklektikus épületet a város Nagyrárvíz utáni újjáépítése során emelték. „Az épület az átadást követően a Városi elemi és polgári leányiskolának adott otthont. 1921-ben, amikor a kolozsvári egyetem Szegedre kerülésével haladéktalanul gondoskodni kellett annak megfelelő elhelyezésről a mai Dugonics téren található egyetemi széképület helyén működő ítélőtáblát áthelyezték a polgári leányiskola helyére. A jogi kart pedig a Dugonics téri épület második emeletére költöztették be. Ez a helyzet egészen 1951-ig tartott, amikor a szegedi ítélőtábla megszüntetése nyomán a szegedi jogászság megszerezte a Tisza Lajos körúti épületet. Az 1963/64 tanévben a kart egy emelettel kibővítették, amelynek eredményeként az épületet

korábban jellemző impozáns tornyot el kellett bontani.”² Az épületet Szegeden mindenki csak *Lófara*-ként említi, mert előtte áll egy lovasszobor, az első világháborús olasz hadszíntéren elesett Magyar Királyi 3. Honvéd Huszárezred emlékműve, melyet 1943-ban emeltek. A szobor a kezdetektől ellentétes tájolású a jogi kar épületéhez viszonyítva: a lovashuszar bronzszobra háttal (farral) áll a jogi kar főhomlokzatának.

A „Lófara” épület (6. számú kép)

- 4. Induljunk visszafelé a Tisza Lajos körúton, és haladjunk tovább a Petőfi sugárúton a Zászló utcáig! Útközben a Tisza Lajos körút és Petőfi sugárút találkozásánál vessünk egy pillantást a Zeneművészeti Kar épületére! Bár az épület most kopottas, több milliárd forintból fog megújulni a következő években. A Zászló utcáról forduljunk be az Egyetem utcába!***

---

² <http://www.juris.u-szeged.hu/karunkrol/lofara/lofara>

A Zeneművészeti Kar épülete (7. számú kép)

Az **Egyetem utca 2-4.** alatti épület az egyetem bölcsészkarát rejtje magában. Eredetileg nem oktatási épületnek szánták, a neoromán stílusú épület rohammunkában készült el, 1912-ben adták át a szegedi Korcsolyázó-tó (ennek a helyén ma a Tanulmányi és Információs Központ modernista épülete áll) szomszédságában. „A Vasúti Leszámoló Központ irodaépületében eredetileg 120 db kétablakos és 51 db egyablakos iroda kapott helyet összesen 5500 négyzetméteren, amely kiegészült az irattárak 1500 négyzetméteres területével. (...) Az épületet neoromán stílusjegyek (rizalitok, pilaszterek, zömök tornyok) határozzák meg. Eredetileg a mai Ady téri és Egyetem utcai oldal megegyező kialakítású volt. Mindkét oldalon hármastagozódású, orommezővel szeptett, bélietes jellegű bejárat volt található. Az oktatási igényekhez igazodó végső arculatát 1930-ban nyerte el, az egykori tó felőli, Ady-téri homlokzatához Rerrich Béla tervei alapján épült a 260 főt befogadó Auditorium Maximum sokszög alakú előadóterme, melynek lépcsős felépítménye vasbetonból készült.”³

A nagy előadóterem kapcsán megemlítenéd, hogy 1956. október 16-án a szegedi diákság nagygyűlést tartott az Auditorium Maximumban, ahol nagyon fontos követeléseket fogalmaztak meg a szovjet csapatok kivonásáról, a nemzeti jelképek használatáról és a szabad választásokról, majd néhány nap múlva létrehozták forradalmi szervezetüket, a Magyar

³ <https://arts.u-szeged.hu/karunkrol/epulet/bolcseszettudomanyi-kar>

Egyetemisták és Főiskolások Szövetségét, a MEFESZ-t. Az Auditorium Maximum ma már nemzeti emlékhely egy 2018-as kormánydöntés nyomán.

A bölcsészkar épületének olyan oktatói voltak, mint a már említett Horger Antal, aki kitűnő nyelvtörténész és nyelvjáráskutató volt, ő készítette az első magyar nyelvjárási térképét, és éveken át tanulmányozta a moldvai csángók nyelvjárását. Az Auditorium Maximumban tartotta irodalomtörténeti előadásait Sík Sándor 1930 és 1944 között, de tanított az épületben „a legszögédibb szögédi”, a már említett Bálint Sándor, a szakrális néprajz kiváló kutatója. Bálint Sándor szeged-alsóvárosi parasztcsalád szülötte volt, a Szeged környéki parasztság vallási életének legjobb ismerője volt. Bár a néprajz professzora volt az egyetem bölcsészkarán, ő készítette nem nyelvészként a legjobb magyar tájnyelvi szótárt: ez a kétkötetes Szegedi Szótár, mely 1957-ben jelent meg. De külön összegyűjtötte a Szeged környéki szólásokat és közmondásokat is, ez a Szegedi példabeszédek és jeles mondások című művében található, melynek címe Dugonics András Példabeszédek és jeles mondások című gyűjteményének címét idézi. Bálint Sándorról mély katolicizmusa miatt többen jelentettek egyetemi munkatársai közül, a kommunista titkosszolgálat folyamatosan megfigyelés alatt tartotta. Perbe fogták, eltiltották a katedrától is, de hitét soha nem tagadta meg. Ma már hitvallónak tartják, és zajlik az eljárás boldoggá avatása érdekében.

A karnak diákja volt például Radnóti Miklós (1930 és 1935 között), József Attila (1924-től). A modern magyar irodalom olyan figurái is a kar hallgatói voltak, mint például a szegedi diákeveit a Por című szótárregényében hatalmas tablóként megfestő Temesi Ferenc vagy a még fiatalabb szerzők közül például a szegvári Grecsó Krisztián. De van a karnak olyan aktív oktatója is, aki az utóbbi évtizedben betört a magyar irodalomba: Szilasi László. A kar nyugdíjas oktatója, aki ma is bejár hetente, az az Ília Mihály, aki rengeteg tehetséget fedezett föl a modern magyar irodalom számára, és aki a bomló kommunizmus idején a Tiszatáj folyóirat főszerkesztőjeként szintén a kommunista titkosrendőrség megfigyelése alatt állt – később kiderült, hogy róla is egyetemi munkatársa jelentett.

Az 1912-ben átadott épület történeti érdekessége, hogy ebben működött az első felvonó, amelyet Szegeden beépítettek – egy milánói gyár szállította. További érdekesség, hogy a két akkori lift közül az egyik az eredetihez igen hasonlító állapotban ma is működik.⁴

---

⁴ <https://arts.u-szeged.hu/karunkrol/epulet/bolcseszettudomanyi-kar>

A bölcsészkar épülete (8. számú kép)

5. Sétáljunk át a bölcsészkar épületétől a parkon át a Tanulmányi és Információs Központhoz!

A bölcsészkar épületével szemben, a nagy előadóterem felőli oldalon, az egykori Korcsolyázótó helyén (később sportpályák voltak itt) áll a **Tanulmányi és Információs Központ (Ady tér 10)** 25000 négyzetméteres épülete, melyet 2004 decemberében adtak át. Ide költözött a Dugonics térről az egyetem központi épületéből az Egyetemi Könyvtár, de konferenciaközpontként is üzemel. Évi 800 000 látogatóval és nagyjából 2000 rendezvénnyel dicsekedhet. A látogatók napi száma 3500–4000 között van megnyitása óta.

A Tanulmányi és Információs Központ épülete (9. számú kép)

6. Folytassunk utunkat a Zászló – majd a Vitéz utcán át a Boldogasszony sugárútig!

A Juhász Gyula Pedagógusképző Kar épülete (Boldogasszony sugárút 6.) eredetileg polgári fiúiskolának épült eklektikus stílusban, 1898 és 1900 között. Az első világháború alatt katonai kórházként működött, majd francia és német katonai alakulatokat szállásoltak el benne. 1928-ban költözött be az épületbe a Szegedi Magyar Királyi Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola a város egy másik részéből. Ezzel – ahogyan a korabeli kultuszminiszter, Klebelsberg Kunó, aki oly sokat tett Szegedért, fogalmazott –: „a polgári iskolai tanárképzőben Szeged az egyetem mellett egy második nagy főiskolát nyert, amely nagyszámú hallgatóságot és kiváló tanári karával további intelligenciát vitt a Tisza-parti metropolisba” A főiskola országos beiskolázású volt, mert ez az intézmény képezett egyedül polgári iskolai tanárokat. 1935-ben az addig egyemeletes épület Hidasi Lajos tervezésében emeletréépítést kapott. 1952-ben három mellékszárnyban kisebb átalakításokat végeztek a változó területigények kielégítése érdekében, az udvar felől beüvegezett függőfolyosó építésével.⁵ ennek az intézménynek a neve is többször

⁵

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/megyek_oroksege/Csongrad_megye/pages/CSMEE/Magyar/html/Szeged2.html

változott a történelem folyamán: 1947-től Pedagógiai Főiskola, 1962-től Tanárképző Főiskola néven működött. Szeged költőjének, Juhász Gyulának a nevét 1973-ban, alapításának centenáriumán vette föl. 1928-ban a mellette lévő telket is megvette a város, hogy majd ott építse föl a Gyakorló Polgári Iskolát (1928-29). A gyakorló iskola 1929. szeptemberi első évnyitóján maga gr. Klebelsberg Kuno kultuszminiszter is megjelent. Szerinte „A cité universitaire, a szegedi egyetemi városrész esztétikai kialakításához nem csekély mértékben járult hozzá Wälder Gyula építőművész azzal a barokk palotával, melyet a polgári iskolai tanárképző [...] gyakorló iskolája [...] számára a Boldogasszony-sugárúton emelt. Különösen szép az épületnek a Tisza felé néző másik főhomlokzata, amely előtt idő múltával egy további monumentális tér alakulhat ki”.⁶

A tanárképző épülete a Boldogasszony sugárút 6. szám alatt (10. számú kép)

7. Tovább sétálunk a Boldogasszony sugárúton, át a Hősök kapuja alatt, ahol megcsodálhatjuk Aba-Novák Vilmos gyönyörűen helyreállított freskóit, majd Szeged

---

6

fogadó szalonjába érkezünk (ahová vasútállomás felől eljut szinte minden vendég): ez az Aradi vértanúk tere. Ezen a téren középtűt megállva láthatjuk a Hősök Kapuját, a Püspöki Palotát, a Természettudományi és Informatikai Kar épületét. Innen pár lépés séta A Rerrich Béla tér, és a Szegedi szabadtéri játékoknak otthonul szolgáló Dóm tér

A Természettudományi és Informatikai Kar épülete (Aradi vértanúk tere 1.) a Tisza felől zárja le a teret, az elmúlt években teljes körű felújításon esett át. Eredetileg középiskolának épült.

A TTIK épülete az Aradi vértanúk tere 1. szám alatt (11. számú kép)

Ha elhaladunk az épület előtt, egy kis zöld terecskére jutunk: ez a **Rerrich Béla tér**, melynek névadója, az a zseniális építész, aki a Fogadalmi Templom köré megálmodta a Dóm teret, és akit a magyar tájépítészet első jelentős képviselőjének tartanak.⁷ A téren, tulajdonképpen a természettudományi kar által körülzárt udvaron áll a Kolozsvári testvérek 1373-ban készült Sárkányölő Szent György szobrának 20. századi másolata, melynek eredetije Prágában látható.

Szent György szobra a Rerrich téren (12. számú kép)

⁷ <http://szegedtourism.hu/hu/rerrich-bela-ter/>

A téren egy másik, érdekes szoborkompozíció is látható, mely az 1956-os forradalomnak az akkori forradalmi ifjagnak állít emléket: a fiatalember a szabadságot szimbolizáló halott pillangót emelik a magasba.

Az 1956-os forradalom emlékműve a Rerrich téren (13. számú kép)

A Rerrich térről romantikus árkádok alatt jutunk át a **Dóm térre**, melyet egyetemi intézetek ölelnek körül: a Dómmal szemben lévő és a Tisza felőli oldalán a Szegedi Tudományegyetem intézetei kaptak helyet, a város felőli oldalon pedig a Gál Ferenc Hittudományi Főiskola oktatási egységei találhatóak. A hittudományi főiskola lényegében egybeépült a püspöki palota épületével. A szegedi püspök annak az egyházmegyének a vezetője, melyet korábban (Trianon előtt) Szeged-Arad-Csanádi Egyházmegyének neveztek. A mai egyházmegye ennek jogutódja. Az egyházmegye első püspöke a Murano szigetéről származó, anyanyelveként a velencei olasz dialektust beszélő Gellért volt, akit később szentté avattak.

A **Dóm tér** Magyarország egyik legismertebb tere, melyet mindenki azonnal fölismer. Bálint Sándor a Szeged városa című művében így írt a térről: „Nincs az országban térség, amely az emberi reprezentáció készségét és szándékát, kollektív monumentális igényét annyira kifejezné, mint e páratlan téregyüttes. Egészen természetes, hogy a szabadtéri játékok szertartása is otthonra talált ebben az artistikus körengetegben. A növényi vegetációt itt nehezen találjuk meg, az emberi akarat és alkotás szuverén következetessége, szinte mediterrán levegője szól hozzánk, amely a természetből egyedül csak az eget hajlandó díszletnek elfogadni. Nagyjából

a városnak és hazánknak egész művészeti múltja, európai hagyománya megelevenedik itt előttünk.”⁸

A Dóm tér árkádsora (14. számú kép)

A tér méretei megegyeznek a velencei Szent Márk térével, hiszen 12000 négyzetméter mindkettő. Napóleon „Európa legnagyobb szalonjának” nevezte a Szent Márk teret – nos a Dóm tér hangulata kevésbé nagyvilági. A teret U alakban körbezáró egyetemi épületek inkább angliai vagy észak-európai egyetemi városok hangulatát idézik szín- és formavilágukkal. A sétáló közönséget pedig nem nagyvilági dámák jelentik, hanem az egyetemi óráikra igyekvő diákok és tanáraik. A tér árkádjai alatt valóságos nemzeti panteon található, ahol a magyar művelődésért, kultúráért, tudományért dolgozó nagyjaink szobrait tekinthetjük meg Pázmány Pétertől Bálint Sándorig. Érdeemes egyszer az árkádok alatt sétálgatván tanulmányozni e Panteon szobrait. De nem árt vigyázni a térre való bejutáskor: a szegedi diákság babonája azt tartja, hogy aki a térre vezető (Az Aradi vértanúk tere felől) bal oldali kapun lép be, annak nem

---

⁸ Idézi: Vajda Tamás a Szeged folyóiratban: <http://szegedfolyoirat.sk-szeged.hu/2019/01/28/vajda-tamas-a-szegedi-dom-ter-kialakitasa/>

fog sikerülni a következő vizsgája. A tér jobb oldali épületei mögött, egy parkos-fás területen található az a szegedi kilinikai épületek, melyeket még Klebelsberg kultuszminisztersége idején emeltek, és amelyek funkcionalitásukat, kényelmüket tekintve akkor Európa legjobb klinikai épületeivel vették föl a versenyt. Az épületekben ma is gyógyító tevékenység folyik, a járóképes betegek pedig szívesen sétálnak a Tisza látványában gyönyörködve a park mellvédje mentén. A Dóm téri egyetemi épületnek az Aradi vértanúk tere felé eső részében volt az 1930-as években az az orvosi vegytani intézet, ahol Szent-Györgyi Albert végezte kutatómunkáját.

Az egykori orvosi vegytani intézeti épület (15. számú kép)

A tér végében, a Fogadalmi Templommal átellenben látható a Somogyi Könyvtár épülete, melyet az 1980-as években építettek, de tervezésekor ügyeltek arra, hogy téglahomlokzatával illeszkedjék a Dóm tér rendkívül egységes hangulatába. A könyvtár névadója az a Somogyi Károly esztergomi kanonok, aki 1880-ban följánlotta több tízezer kötetes magánkönyvtárát az árvíz sújtotta Szeged városának.

8. A Dóm térről sétáljunk vissza a Somogyi után át a Dugonics térre, egyetemtörténeti sétánk kiindulási pontjára!

A Dugonics tér 12. számú épület az Árpád tér felől (16. számú kép)

9. Egyetemtörténeti sétánk ezzel véget ért.

***

Minden fénykép a szerző saját felvétele.